

hatja. Kelet felé ugyanakkor egy derékszögben É-ra forduló fal kapcsolódott hozzá, mely eredetileg befuthatott a ciszterna ÉK-i részén az elmúlt évben kibontott falcsomokhoz. Kiderült, hogy a bazaltoszlopok alkotta beugrásban kialakított ovális vízgyűjtőt egykor egy közel négyzetes, átlag 90 cm-es falvastagságú építmény foglalta magába. Ez K felé mintegy toronyszerűen kiugrott a vár védelmi rendszeréből s itt a felső részen a ciszterna mellett még bizonyos fedett térnek (vagy tereknek) is helyet biztosított. A falcsatlakozások azt bizonyították, hogy először ez az említett építmény, illetve a vastag falú ágyútorony épült meg, s csak ezt követően készült el az azokat összekötő, már a sziklafalhoz támaszkodó (vár)fal, melynek szélesebb alapozására csak egy 80–90 cm vastag felmenő rész támaszkodott. Úgy tűnik, ez a meglehetősen csekély – 80–100 cm-es – falvastagság jellemző az alsóvár építményeinek többségére, s ez a megfigyelt falelválások ellenére azok közel egykorú voltát látszik igazolni. Ugyanakkor több réteg-megfigyelés és az előkerült leletanyag is amellett szól, hogy a teljes alsóvár a várkaputól az ágyútoronyig egyetlen építési folyamat eredményeképp a 16. század közepének közelebről meg nem határozható időszakában jött létre. Csupán a nyugati palotaszárny tekinthető egy későbbi – de ugyancsak még 1554 elé helyezhető – periódus emlékének.

FELD ISTVÁN

331. Salgótarján, TESCO

(Nógrád megye) U, B, LT, Sza, Kk

A 2004. április 13. és május 4. között tartó feltárás a 2003. november 19–27. között folyó próbafeltárás folytatását képezte. Az ásatás során a több helyen másodlagosan, a jelenkorban megbolygatott felszín alatt hulladékgödrök, tűzhelynyomok kerültek elő. A leletanyag a felső kevert rétegekben vegyes volt: újkori és késő középkori edénytöredékek mellett kevés újkőkori, bronzkori, kelta, császárkori barbár, és exportált római edénytöredékek kerültek elő. A bolygatatlan teleprészen bronzkori és császárkori objektumokat találtunk.

VADAY ANDREA

332. Sámsonháza, Fehérvár

(Nógrád megye) Á, Kö

2004. június 7–16. között kutatóárokokkal vizsgáltuk meg a vár leginkább látható, É-i épületszárnyának maradványait. A vár három jelentős falmaradványának, melyek falsíkja már lepusztult, régészeti kutatással kerestük meg és mértük be falsíkját. Megállapíthattuk, hogy a vár É-i részén egy emeletes épületszárny állott, melynek É-i, külső falát alkották a ma is legmagasabban fennálló falszakaszok. Az épületszárny külső fala 2,5 m, belső fala 2,2 m vastag volt, a sziklára alapozták azokat. Az alsó szintje a vár belseje – feltehetőleg belső udvara – felől alagsorszerűen félig a terepszint alatt helyezkedett el,

erre mutat a belső falban feltárt ablaknyílás, mely felfelé erősen emelkedik. Az alsó szint padlóját a simára faragott sziklafelszín alkotta. Az épületen kívül É-on egy cölöpsor nyomait találtuk meg, melynek vonala összetart a külső várfalsíkkal, s megállapítható volt a rétegek vizsgálata, a feltárás során, hogy nagy valószínűséggel a vár ezen épületénél korábbi cölöpfalról van szó, melyet éppen ezen kőépület építésekor számoltak fel. A cölöpsorhoz tartozó szint alatt egy meszes réteget is találtunk. Ebből arra következtethetünk, hogy a cölöpfalal egyidőben már kőépület is kellett, hogy álljon a várnak valamely részén. Feltehető, hogy a vár legkorábbi időszakában egy kisebb alapterületű kőépület állt a vár egy magasabb pontján, melyet akkor még egy cölöpfal kerített. A kutatott É-i épületszárny alsó szintjének padlóját vastag, égett famaradványokból és hamuból álló réteg borította. Az égési rétegen, mely minden valószínűség szerint az épület tűzvészben való pusztulásának nyoma, nem figyelhettünk meg újabb kultúrréteget, az épület használatára vagy itteni tevékenységre utaló jelenséget. Ebből arra következtethetünk, hogy az itt megfigyelhető pusztulás után a várnak legalábbis ez a része többé nem épült újjá, s a jelek szerint a pusztulás után nem sokkal az épület falaiból leomlott kövek halmozódtak fel, s a természetes pusztulás útján vastag omladék-réteggel töltődött fel az épület helye. A pusztulás időpontját a szenes-hamús rétegben előkerült leletek segítenek behatárolni, s ezek egyúttal az épületrész használatáról is vallanak.

A kerámiaanyag egységes jellegzetességet mutat: szabálytalanul, kézi korongon formált, csigavonalas bekarcolással díszített fehér anyagú edények oldaltöredékei kerültek elő innen, ezek készítése és használata a 12–13. századra, de legkésőbb a 14. század első felére tehető. A faszenes rétegben feküdtek egy összetört órlőkő töredékei, mely kézimalmából származhat. Ebből a leletből arra következtethetünk, hogy a várban terménytárolás és -feldolgozás folyt. Előkerült továbbá pusztulási rétegből egy forgócsillagos sarkantyú töredéke. A kerámiaanyagban előforduló egy-két igényesebb edényből származó töredék talán a várúr használati tárgyaira vall. A pusztulási rétegnél korábban került az épület É-i fala mellé néhány finom, fehér anyagú edény töredéke melyek egyike valószínűleg egy pohár darabja.

RÁCZ MIKLÓS

333. Sárvár, Nádasdy-vár

(Vas megye) Ú

2004. július 13–20. között régészeti szakfelügyeletet láttunk el a Nádasdy-vár földmunkáinál, amire a vár külső oldalán északra, keletre és nyugatra a hajdani várárookban, valamint a vár udvarának nyugati és keleti oldalán került sor.

A várárookban a feljáróhíd két oldalán futó árkokban a fölső 30–50 cm újkori tégladarabokkal és kavicsal kevert föltöltés alatt megtaláltuk a világosszürke agya-

gos altalajt. A vár külső oldalán futó árokban szintén vastag újkori téglás-kavicsos feltöltést, benne néhány kis mennyiségű 19–20. századi cseréptöredéket találtunk. A feltöltés itt vastagabb, az altalaj az árok alján nem mutatkozott.

A várbelsőben húzott árkok tanúsága szerint a várudvar az árkok teljes mélységében (60 cm) és nyilván ettől lejjebb is, többszörösen elplanírozott építési (bontási) törmelékkel van feltöltve. Néhány helyen megfigyelhető volt összefüggő, vörös kavicsos planírozás a fölső 20–25 cm-en.

A várudvar ÉNy-i részén egy helyen kb. 25 cm mélységben a munkagép az árokra merőlegesen futó falat talált, amely mind a felhasznált építőanyag (gépi téglala), mind a kötőanyag (habarcs illetve részben beton) tanúsága szerint a 20. századból származik. A várbelső K-i részén, az 5. bástyától 10–12 m-re délre egy újabb 20. századi fal került elő.

A várat övező, illetve a várkertben lévő árkokban régészeti jelenséget nem találtunk.

PAP ILDIKÓ KATALIN

334. Sárvár határa

(Vas megye) LT, Ró, N, Á, Kö

2004 áprilisában–májusában több alkalommal régészeti terepbejárást végeztünk a várostól É-ra a sárvári határ É-i részén, a Gyöngyös bal partján, a Végh-malom környékén.

Bagoly-rét: A Gyöngyös csatorna déli partján, a kertvárostól délre, a téglagyári horgásztótól Ny-ra nagy szántóterület van. A területen, közel a csatornához szórványos középkori, késő középkori kerámiatöredékeket találtunk. A lelőhely csak szórvány jellegű.

Csénye-újmajor: Az ipari park területétől délre egy nagy szántóföldi táblán folytattuk a terepbejárást. A majortól ÉK-re, egy enyhén emelkedő részen sok kerámiatöredéket találtunk. A többség Árpád-kori, több fazék-töredéken bekarcolt csigavonaldíszít figyeltünk meg. Az Árpád-kori telep középső részén néhány grafitos vaskori töredék is előkerült. A teleptől ÉK-re egy kissé kiemelkedő dombocskán néhány szórványos kora középkori, vaskori töredéket találtunk. Valószínűleg nem különálló lelőhely, hanem összefüggő település. Az Árpád-kori település nagysága kb. 250×300 m.

Kenderszeri-dűlő: A várostól ÉÉNy-ra, a vasúti átjáró után a Rábasömjén felé vezető út mellett, a 88-as tervezett elkerülő út nyomvonalától délre, egy kisebb táblán régészeti megfigyelést folytathattunk. A sömjéni úttól K-re, közvetlen egy dűlőúttól délre, amit fás, bokros növényzet határolt, csaknem 200 m hosszan, viszonylag sok őskori, késő bronzkori anyag került elő. A kerámia mellett kova is került elő. Néhány kerámia bizonytalanul népvándorlás korinak lett meghatározva az anyaga alapján, korongolt barnás-szürke, lyukacsos szerkezetű. A lelőhely az út túloldalán valószínűleg folytatódik. Tőle délre középkori kerámiatöredékek kerültek elő,

főleg oldaltöredékek, de egy fedő gombjának töredékét is megtaláltuk.

A tábla K-i részén, ahol egy kissé lejt a terület, szinte egy kisebb árkot, vagy patakmedret képezett, római téglala- és tegulatöredékek, kövek kerültek elő. A kerámia mellett egy vasbucát is találtunk, és egy kovát, valószínűleg egy kisebb késő római kori telep lehetett.

Közép-malomtól ÉNy-ra: Egy elhagyott Gyöngyösmeder partján római kerámiatöredékek, terra sigillata került elő a 120×120 m-es árokkal kerített római „tábor-tól” kb. 100 m-re Ny-ra. Feltehetőleg a római út mindkét oldalán hosszan követhető a római település nyoma. Ezen a területen is találtunk néhány kora középkori hullámvonaldíszes kerámiatöredéket is.

Osztályi-dűlő: A sárvári határ É-i részén egy nagyobb tábla ÉK-i sarkában a Gyöngyöstől nem messze szórvány középkori kerámiatöredékek kerültek elő. A rossz látási viszonyok miatt azonban még több leletanyag előfordulása is várható. Ez a település a római úttól É-ra helyezkedik el. A középkori teleptől délre, szintén ezen a határrészen, a római úttól É-ra egy római település É-i szélét találtuk meg. Déli részének meghatározása a magas gabona miatt nem lehetséges, de feltehetőleg egészen a római útig tartott. Viszonylag sok római kerámiatöredékre, kőre, tegulára bukkantunk ezen a részen.

Óvár: A felszínről igen sok kerámiát, terra sigillát gyűjtöttünk, és tömegével figyeltük meg a téglala- és tegulatöredékeket. Egyetlen fémet sem sikerült találnunk. A római telep kiterjedése egészen a vasúti töltésig, sőt valószínűleg azon túl is húzódik, de a vasúti törmelék és a nagy növényzet miatt ezt nem tudtuk pontosabban megfigyelni. Néhány középkori edénytöredéket is találtunk, valószínűleg a későbbiekben a középkori Péntekfalú rátelepült a területre. Az új építésű házak egészen a lejtő széléig nyúlnak. 1973-ban Buocz Terézia ásatást végzett itt, a terület védett.

Végh-malom: A római úttól délre, a 602. sz. háromszögelési pont környékén, kissé ÉNy-i irányba, egy nagyjából szabályos 120×120 m nagyságú területet figyeltünk meg, ahol némi árok is látszik. K-i széle még kérdéses maradt a gabona miatt. Talán egy tábor helye lehetett. Igen sok építőanyag, kő-, téglala-, teguladarab került elő, római kori kerámiatöredékek, hombárperem, fazék-, táltöredékek, terra sigillata, üveg, és egy vasszeg is. Ez a lelőhely nem esik egybe a Gábler Dénes által kutatott területtel, attól kissé NyÉNy-i irányba fekszik.

Végh-malom és a Közép-malom között: A római úttól délre népvándorlás kori, kora középkori hullámvonaldíszes kerámiatöredékeket és jellegtelen kézzel formált, homokkal soványított fekete kerámiatöredéket, illetve egy szürke vastag falú korongon készített töredéket is találtunk. Valószínűleg egy vaskori (kelta) település nyomait jelzik.

Munkatársak: Derdák Ferenc geodéta, Németh Gábor régészhallgató.

FARKAS CSILLA